

Wieringerrandmeer

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

14 juli 2009 / rapportnummer 1619-306

1. OORDEEL OVER HET MER

De gemeenten Wieringen en Wieringermeer in de Kop van Noord-Holland, de provincie Noord-Holland en Lago Wirense¹ hebben het voornemen op de grens van de beide gemeenten een randmeer aan te leggen: het Wieringerrandmeer. Het gaat om een meer van ruim 8 km lang en een breedte van 0,5 tot 2 km. Het meer wordt ingericht als natuur- en recreatiegebied. Op schorren in het meer en in het bos naast het meer worden ca. 2100 woningen gerealiseerd. De ontwikkeling van het randmeer moet bijdragen aan de leefbaarheid van de regio. Het project kent een driedelige doelstelling: een sociaal economische, een ecologische en een waterhuishoudkundige. Het project is eerder op strategisch niveau onderzocht in een Integraal Effectrapport (IER).² Op basis van die informatie is over nut en noodzaak van het randmeer en over de globale vormgeving en inrichting besloten. Het onderhavige besluit-MER dient ter onderbouwing van de besluitvorming over het provinciaal inpassingsplan van de provincie Noord-Holland.

De Commissie³ is van mening **dat de essentiële informatie voor besluitvorming in het MER aanwezig is.**

Het MER kent een heldere opzet en is goed geïllustreerd. De relevante milieuaspecten voor de besluitvorming zoals water, natuur en verkeer zijn goed beschreven in gedetailleerde achtergrondstudies. De beoordelingen in het MER zijn consistent met de onderliggende onderzoeksresultaten. Hierdoor is goede en juiste informatie voor de besluitvorming beschikbaar gekomen.

Water

Zoals ook al uit het IER bleek, is een belangrijk effect de toename van de zoute kwel.⁴ Met name voor de landbouw is dit ongunstig. Voor de natuur kan het juist een positief effect zijn.

Natuur

De natuurtoets maakt duidelijk dat de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden IJsselmeer en Waddenzee niet worden aangetast. Door verbetering van vismigratie kan het project zelfs een bijdrage leveren aan de instandhoudingsdoelen van deze gebieden. Ook kan door de ontwikkeling van natte natuur, zoals moeraszones, bijgedragen worden aan de ecologische verbinding de Noordboog, die van provinciaal belang is.

Een belangrijk aandachtspunt is de dubbelfunctie natte natuur en waterrecreatie. Als de waterrecreatie zonder restricties toeneemt, is de kwaliteit van de nieuwe natuur niet gegarandeerd. Zonering zou hier een oplossing kunnen bieden.

Verkeer

Uit het MER wordt duidelijk dat in het voorkeursalternatief bij de Haukes (Poelweg) een knelpunt ontstaat qua verkeersafwikkeling, verkeersveiligheid

¹ Een consortium bestaande uit Volker Wessels en Boskalis

² Hierover heeft de Commissie op 20 juli 2006 een toetsingsadvies uitgebracht, dat tevens diende als advies voor richtlijnen voor de huidige besluit-m.e.r. fase.

³ Zie bijlage 1 voor informatie over de samenstelling en werkwijze van de Commissie en overige projectinformatie. Zie bijlage 2 voor een overzicht van de zienswijzen die de Commissie via bevoegd gezag heeft ontvangen.

⁴ Het gaat hier om een versnelling van de toename. Door autonome ontwikkelingen zoals de zeespiegelrijzing neemt de zoute kwel ook al toe.

en leefbaarheid. Volgens het MER is de ongunstige leefbaarheidsituatie op de Poelweg oplosbaar met maatregelen zoals geluidwerende voorzieningen aan de woningen. De Commissie betwijfelt of dit genoeg is om een onaanvaardbare situatie te voorkomen. Dit is een belangrijk aandachtspunt voor de besluitvorming. Overigens beschrijft het MER een alternatief (omlegging van de Poelweg) dat gunstiger is qua verkeersgerelateerde effecten.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL/ AANBEVELINGEN VOOR HET VERVOLGPROCES

2.1 Water

2.1.1 Hydrologie en waterkwaliteit

Grondwater

In het IER was al uitgebreid aandacht besteed aan de gevolgen van de aanleg van het randmeer op de (grond)waterhuishouding. Voor het onderhavige MER is een regionaal geohydrologisch model ontwikkeld om de effecten van het randmeer op de grondwaterstanden, de kwel en het chloridgehalte van het grondwater nader uit te werken naar perceelschaal (aan de hand van een aantal voorbeeldpercelen). De Commissie acht het onderzoek van goede kwaliteit, zowel qua aanpak en detailniveau als uitwerking en presentatie.

In het model is gewerkt met conservatieve schattingen. Zo is bijvoorbeeld gerekend met een dieper meer dan daadwerkelijk het geval zal zijn (hoe dieper het meer, hoe meer effect op de grondwaterhuishouding, m.n. de kwel). Hierdoor zijn de resultaten te beschouwen als een 'worst case'. Uit de modelberekeningen blijkt dat het plan, afhankelijk van de mate waarin mitigerende maatregelen worden doorgevoerd, ten opzichte van de autonome ontwikkeling leidt tot stijgende grondwaterstanden, toename van kwel, toename van het chloridegehalte in het grondwater en verdere verzilting. Om die reden is voor het basisalternatief de verandering van de waterhuishoudkundige situatie voor de landbouw terecht als negatief beoordeeld.

- De Commissie adviseert een programma op te zetten om de grondwaterstanden en de grondwaterkwaliteit te monitoren. Zij adviseert daaraan voorafgaand een nulmeting uit te voeren.

Oppervlaktewater

Er is uitvoerig ingegaan op de waterkwaliteit van het randmeer zelf. Uit het MER wordt duidelijk welke doorspoelhoeveelheden naar verwachting nodig zijn om het nutriëntengehalte te beperken en daardoor algengroei (blauwalg) te voorkomen. Ook is aangegeven welke aanvullende inrichtingsmaatregelen worden genomen om de kans op algenbloei verder te reduceren en de inlaathoeveelheden te beperken.

- De Commissie adviseert het nutriëntengehalte van het oppervlaktewater te monitoren. Op grond daarvan kan bepaald worden hoe het doorspoelvolume geoptimaliseerd kan worden.

2.1.2 Hoogwaterveiligheid

De aanleg van het Wieringerrandmeer heeft geen gevolgen voor de bescherming tegen buitenwater (de primaire keringen van de Waddenzee en het IJsselmeer). Aanpassen van deze waterkeringen aan bijvoorbeeld zeespiegelrijzing of de gevolgen van een eventuele peilverhoging van het IJsselmeer staat los van het plan.

In het MER wordt aangegeven welke maatregelen moeten worden genomen om met name Wieringen te beschermen tegen hoge waterstanden op het randmeer. Het MER geeft aan dat er nog onzekerheden bestaan over de stabiliteit van de Wierdijk na aanleg van het randmeer, omdat gegevens over de grondslag en de grondmechanische eigenschappen van de dijk ontbreken. Het MER beschrijft de mogelijke oplossingen voor de versterking van de Wierdijk. Het MER gaat daarbij ook in op de effecten op de archeologische waarden.

2.2 Natuur

2.2.1 Natura 2000

De natuurtoets/habitattoets is van goede kwaliteit. De natuurtoets is te beschouwen als een verstorings- en verslechteringstoets en passende beoordeling (omdat significante gevolgen vanwege aantasting foerageergebied van Kleine Zwanen in een eerder stadium niet werden uitgesloten). De Commissie acht de conclusie dat de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden IJsselmeer en Waddenzee niet worden aangetast goed onderbouwd.

Uit de natuurtoets blijkt dat ca. 7% van de Europese populatie van de Kleine Zwaan in het plangebied kan overwinteren. De Commissie adviseert om hier bij de inrichting van het gebied rekening mee te houden (zie § 2.2.3).

Verbetering van vismigratie kan een substantiële bijdrage leveren aan het realiseren van de instandhoudingsdoelen van Waddenzee en IJsselmeer (direct en indirect via voedselketen). Uit het achtergrondrapport "Beoordeling van de meerwaarde van het Wieringerrandmeer voor de visstand in IJsselmeer en Waddenzee" blijkt dat om de vismigratie te bevorderen een aantal inrichtingsmaatregelen⁵ getroffen moet worden.

- De Commissie adviseert om de randvoorwaarden voor vismigratie te betrekken bij de verdere planuitwerking.

2.2.2 Waterstanden in relatie tot de te ontwikkelen natuur

In het MER wordt ingezet op ontwikkeling van natte natuur, waaronder moeraszones. Daarmee kan een belangrijke bijdrage worden geleverd aan de robuuste ecologische provinciale verbinding de Noordboog. Bovendien dienen de moeraszones als vervanging van 20 ha rietland en oevervegetaties die verdwijnen in de Voorboezem en het oostelijk deel van het Amstelmeerkanaal.

⁵ Waaronder het voor vissen passeerbaar maken van kunstwerken tussen Amstelmeer, Wieringerrandmeer en IJsselmeer, het spuicomplex Oostoever geschikt maken voor visintrek, inlaat van het water afstemmen op migratieperiodes, tijdstippen van vismigratie (avond), en de zwemcapaciteiten van de doelsoorten waaronder prikken, fint en spiering.

Een knelpunt hierbij is de voorgenomen gelijkschakeling van zomer- en winterpeil (ten behoeve van de waterrecreatie). Dit is nadelig voor de dynamiek die nodig is om waterriet te laten groeien. Bij te weinig dynamiek ontstaat een voedselrijke viltlaag (o.a. van plantenresten) die verstikkend werkt op waterriet. Dit resulteert in verruiging (dus een oever met brandnetels e.d.).

- De Commissie adviseert te onderzoeken welke beheersmaatregelen (bijvoorbeeld een hoger peil in de winter) ingezet kunnen worden om de dynamiek te bewerkstelligen die nodig is om waterriet te laten groeien, en aan te geven hoe deze maatregelen geborgd worden.

2.2.3 Natuur en waterrecreatie

Volgens het MER is er ruimte op het randmeer beschikbaar voor natte natuur zoals waterriet, kranswieren, fonteinkruiden en rustplaatsen voor watervogels en oevergebonden soorten (vaatplanten, vissen, broedvogels). Tegelijkertijd wordt de mogelijkheid opengelaten dat het randmeer op langere termijn een tamelijk intensief waterrecreatiegebied wordt. Deze combinatie is niet bij voorbaat onmogelijk. Het MER beschrijft echter geen maatregelen om de combinatie in goede banen te leiden.

- De Commissie adviseert in de uitwerking te onderzoeken hoe, door zonerings van recreatie, kwalitatief goede natuur ontzien kan worden. Mogelijkheden zijn verondieping ter beperking van watersportrecreatie op kwetsbare locaties, het creëren van vooroevers voor rustplaatsen van watervogels in combinatie met 'kijknatuur' (observatiepunten) en de beperking van uitstralend licht ten behoeve van vleermuizen⁶.

2.2.4 Robbenoordbos/EHS

In het MER wordt opgemerkt dat er een herbegrenzing van de EHS heeft plaatsgevonden, waardoor woningbouw in het Robbenoordbos mogelijk is. Uit de zienswijze van LNV blijkt dat zij van mening is dat er nog geen herbegrenzing heeft plaatsgevonden en de 'nee tenzij afweging' voor de EHS onvoldoende doorlopen is. De Commissie constateert dat, als het beoordelingsregime van de EHS nog doorlopen moet worden, de informatie daarvoor in de natuurtoets aanwezig is.⁷

2.2.5 Natuur in het mma

In het mma wordt uitgegaan van ondiepe rechte oevers bij de 'schorren' om opwarming tegen te gaan. De Commissie wijst erop dat rechte oevers, met name wanneer sprake zou zijn van beschoeiing, een lage natuurwaarde hebben. Beoogde doelen zijn ook te bereiken met het creëren van steilere natuurlijke oevers of een aangepast doorspoelregime.

⁶ De watergebonden en stringent beschermde soorten Meervleermuis en Watervleermuis (Habitatrichtlijn, Bijlage IV, waarvan met name de laatste geldt als zeer gevoelig voor kunstlicht).

⁷ De Commissie wijst erop dat het rapport "Dijkse L.J. 1997. Broedvogels van Boswachterij Wieringermeer" niet bij de natuurtoets is betrokken. Dit rapport bevat gedetailleerde informatie over broedvogels in de boswachterij.

2.3 Verkeer

2.3.1 Verkeersonderzoek

De verkeersstudie is in een zeer ruim gebied uitgevoerd (van Den Helder tot Wieringerwerf). Voor de doorgaande wegen levert het project Wieringerrandmeer geen grote veranderingen in de verkeersbelasting op. De verkeersveiligheidsproblemen op de N99 op Wieringen zijn in de 'Quick Scan Kop van Noord-Holland Oost'⁸ onderzocht.⁹

De verkeersintensiteiten op het lokale wegennet zijn afzonderlijk berekend. De berekening van de etmaalintensiteiten lijkt plausibel. Daarbij moet worden aangetekend dat het gebruikte verkeersmodel uitgaat van de berekening van de verkeersbelasting in het spitsuur en uitgaat van het woon-werkverkeer. Er is niet apart rekening gehouden met het recreatieverkeer. Daar mag worden aangenomen dat de pieken in het recreatieverkeer zich voornamelijk buiten de spitsuren op werkdagen zullen voordoen, zal dit naar verwachting niet tot grote voorzienbare problemen leiden.

De Commissie constateert dat op een aantal wegen, die nu alleen lokaal plattelands/landbouwverkeer verwerken, de toename van het verkeer in absolute cijfers groot zal zijn.¹⁰ Hoewel dit voor de aanwonenden duidelijk merkbare gevolgen zal hebben, lijken hier echter geen knelpunten op te treden. Het MER geeft volgens de Commissie een juist beeld van de toekomstige situatie.

De Haukes

Uit het MER wordt duidelijk dat bij de Haukes (Poelweg) qua verkeersafwikkeling, verkeersveiligheid en leefbaarheid reeds in de autonome ontwikkeling een knelpunt ontstaat. Door het Wieringerrandmeer wordt dit knelpunt nog versterkt, door de toename van het verkeer van en naar woningen en naar het bedrijventerrein bij de Haukes.

In het MER is een variant uitgewerkt (1A) waarbij de Poelweg wordt omgelegd. Deze variant geeft qua verkeerseffecten een gunstiger beeld. Het MER geeft aan dat deze omlegging niet in het voorkeursalternatief wordt opgenomen, omdat de leefbaarheidsaspecten met mitigerende maatregelen oplosbaar zijn. Gedacht wordt aan geluidwerende voorzieningen aan de woningen. De Commissie verwacht dat deze maatregelen weliswaar een oplossing kunnen zijn om aan de geluidnormen te voldoen, maar onvoldoende zijn om een acceptabele situatie op de Poelweg te creëren, met name wat betreft de 'verkeersleefbaarheid' (veiligheid, oversteekbaarheid, toegankelijkheid voor schoolkinderen e.d.), gezien de te verwachten verkeersintensiteiten.

De Commissie constateert dat de Quick Scan Kop van Noord-Holland Oost de leefbaarheid in de Haukes ook als knelpunt signaleert en constateert dat "omlegging van de N240 naar de oostzijde van De Haukes een doeltreffende oplossing biedt om de leefbaarheid in De Haukes te kunnen verbeteren".

⁸ Provincie Noord-Holland, september 2008

⁹ Het verbeteren van de verkeersveiligheid op de N99 behoort naar de mening van de Commissie thuis in het MIRT (Meerjarenplan Infrastructuur Ruimte en Transport) of het PMI (Provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur) en hoeft geen onderdeel te zijn van het project Wieringerrandmeer.

¹⁰ Zie ook zienswijzen 5, 17, 21.

- De Commissie heeft van het bevoegd gezag begrepen dat voor het knooppunt De Haukes een nadere uitwerking van de verkeerssituatie zal plaatsvinden.¹¹ Zij adviseert bovengenoemde (verkeers)leefbaarheidsaspecten daarin expliciet mee te nemen.

2.3.2 Verkeer in de aanlegfase

De Commissie constateert dat de verkeersstromen als gevolg van de aanleg (grondverzet en de aanvoer van bouwmaterialen) in het MER aandacht en prioriteit hebben gekregen. De effecten zijn voor het abstractieniveau van het inpassingsplan voldoende in kaart gebracht.

- De Commissie adviseert in de verdere uitwerking van de plannen en bij de vergunningverlening specifiek aandacht aan dit aspect te besteden.

2.4 Landbouw/LER

Uit het MER blijkt dat de effecten van het plan voor de landbouw negatief zijn, met name door de verandering van de grondwaterkwaliteit (zie §2.1.1). Uit diverse zienswijzen van agrariërs blijkt daarom veel weerstand tegen de plannen. In diverse zienswijzen¹² wordt melding gemaakt van afspraken tussen provinciale overheid en landbouworganisaties, waarmee het MER strijdig is. Naar aanleiding van een vraag van de Commissie hierover, heeft bevoegd gezag laten weten dat er geen formele afspraken gelden, die randvoorwaardelijk zijn voor de ontwikkeling.

De effecten op perceelschaal zijn berekend aan de hand van voorbeeldpercelen, maar nog niet doorvertaald naar concrete gevolgen voor de landbouw (opbrengstschade, beperking teelten, noodzaak mitigerende maatregelen e.d.).

- De Commissie adviseert de resultaten van de nulmeting en de monitoring zoals genoemd in §2.1.1. te gebruiken om de daadwerkelijke effecten op perceelsniveau te bepalen.

¹¹ Door de provincie is toegezegd dat het knelpunt de Haukes/Poelweg als studieproject in het PMI wordt opgenomen (GS-besluit van 2 juni 2009).

¹² Zie bijvoorbeeld zienswijze 8 van LTO

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: de Colleges van Burgemeester en wethouders van de gemeenten Wieringermeer en Wieringen, Gedeputeerde Staten van Noord-Holland en Lago Wirense (een consortium bestaande uit Volker Wessels en Boskalis).

Bevoegd gezag: Provinciale Staten van Noord-Holland

Besluit: goedkeuring van het Provinciaal inpassingsplan Wieringerrandmeer

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C9, C10.1, C11.1, D12.2

Activiteit: De aanleg van een randmeer op de grens van Wieringen en Wieringermeer, de inrichting daarvan als natuur- en recreatiegebied en de aanleg van ca. 2100 woningen op schorren in het meer en in het bos naast het meer.

Bijzonderheden:

Het project is eerder op strategisch niveau onderzocht in een Integraal Effectrapport (IER). Dit diende als plan-MER. Op basis van het IER is over nut en noodzaak en over de globale vormgeving en inrichting besloten. Het onderhavige MER dient als besluit-MER.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

dr.ir. H.F.M. Aarts
ir. J.M. Bremmer (werkgroepsecretaris)
ir. P. Janse
ir. A.J.G. van der Maarel
dr. P.P. Schot
ir. A. van der Velden (voorzitter)
ing. R.L. Vogel

Betrokken documenten:

- Milieueffectrapport Wieringermeer, Arcadis, 24 april 2009;
- Inpassingsplan Wieringerrandmeer, BügelHajema, 16 maart 2009;
- Geactualiseerde Natuurtoets Wieringerrandmeer, Jos Rademakers Ecologie en Ontwikkeling, 1 december 2008;
- Rapport Kansen voor een geleidelijke zoet-zout overgang als gevolg van de aanleg van het Wieringerrandmeer, Witteveen+Bos, 15 september 2008;
- Notitie hydrologische effecten aanleg Wieringerrandmeer, Witteveen+Bos, 9 oktober 2008;
- Rapport Geohydrologisch vervolgonderzoek Wieringerrandmeer; verzilting en watervoorziening, Witteveen+Bos, 13 maart 2008;
- Notitie hydrologische effecten aanleg Wieringerrandmeer, fase 1, Witteveen+Bos, 28 oktober 2008;
- Archeologische risicoanalyse Wieringerrandmeer ten behoeve van het opstellen van het MER en het intergemeentelijke bestemmingsplan, Vestigia Archeologie & Cultuurhistorie, 24 oktober 2008;
- Landbouw Effect Rapportage, Aequator Groen & Ruimte;
- Natuurtoets Wieringerrandmeer, Jos Rademakers Ecologie en Ontwikkeling, 1 december 2008;
- Rapport Vleermuizen in het Wieringerrandmeer, Els & Linde B.V., november 2008;

- Rapport Beoordeling van de meerwaarde van het Wieringerrandmeer voor de visstand in IJsselmeer en Waddenzee, Witteveen+Bos, 15 september 2008;
- Geohydrologisch vervolgonderzoek Wieringerrandmeer, verzilting en watervoorziening, Witteveen+Bos, 13 maart 2008;
- Hydrologische effecten aanleg Wieringerrandmeer, fase 1, Witteveen+Bos, 28 oktober 2008;
- Hydraulische check hoogte dijken en eilanden, Witteveen+Bos, 6 februari 2008;
- Nadere uitwerking waterkwaliteit en ecologische kwaliteit Wieringerrandmeer, Witteveen+Bos, 7 februari 2008;
- rapport Waterhuishouding van het Boswoongebied, Witteveen+Bos, 1 oktober 2008;
- rapport Woningbehoefte Wieringerrandmeer, Bouwsteen voor het bestemmings-plan, RIGO Research en Advies B.V., november 2008;
- notitie Aanlegwijze en aanvoer zuidelijke dijk, Witteveen+Bos, 4 december 2008;
- Vervolgonderzoek waterhuishouding Boswoongebied, Witteveen+Bos, 9 oktober 2008.

De Commissie heeft kennis genomen van de zienswijzen en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumstandigheden of te onderzoeken alternatieven. Een overzicht van de zienswijzen en adviezen is opgenomen in bijlage 2.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in de Staatscourant van: 17 juni 2005
 aanvraag richtlijnenadvies: 16 juni 2005
 ter inzage legging startnotitie: 17 juni t/m 14 juli 2005
 richtlijnenadvies: 7 oktober 2005
 richtlijnen vastgesteld: 10 januari 2006
 kennisgeving IER in de Staatscourant van: 13 april 2006
 aanvraag toetsingsadvies: 25 april 2006
 ter inzage legging IER: 13 april t/m 30 mei 2006
 toetsingsadvies (tevens richtlijnenadvies voor besluit-MER) uitgebracht: 20 juli 2006
 kennisgeving MER in de Staatscourant van: 28 april 2009
 aanvraag toetsingsadvies: 28 april 2009
 ter inzage legging MER: 29 april t/m 10 juni 2009
 toetsingsadvies uitgebracht: 14 juli 2009

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een voldoende plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen. Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

BIJLAGE 2: Lijst van zienswijzen en adviezen

1. Stichting Cultureel Erfgoed Noord-Holland, Haarlem
2. N.V. Nederlandse Gasunie, Groningen
3. Gemeente Anna Paulowna, Anna Paulowna
4. College van B&W gemeente Den Helder, Den Helder
5. H.J.G. Leenders en M.J.P. van Kampen-Nouwen, namens de gemeenteraad van Wieringen, Hippolytushoef
6. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier, Edam
7. Land- en Tuinbouw Organisatie Noord, vestiging Haarlem, Haarlem
8. Land- en Tuinbouw Organisatie Noord, vestiging Haarlem, Haarlem
9. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, vestiging West, Utrecht
10. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, Amersfoort
11. Staatsbosbeheer, Regio West, Amsterdam
12. Stichting Landschapszorg Wieringen, Hippolytushoef
13. F.H.E. Edens, Westerland
14. M.G. Zwart, namens Veiligheidsbureau Wieringen-Wieringermeer, Wieringerwerf
15. Veiligheidsregio Noord-Holland Noord, Alkmaar
16. Ministerie van VROM, VROM Inspectie, Directie Uitvoering regio afdeling Noord-West, Haarlem
17. F.C.H. Baltus, Westerland – 34 eensluitende reacties
18. Achmea Rechtsbijstand, namens G.T. Popkema, Hippolytushoef
19. Rentmeesterkantoor Adriaanse Vastgoed B.V., namens R.S. Lont, Hippolytushoef
20. Rentmeesterkantoor Adriaanse Vastgoed B.V., namens Slijkerman, Westerland
21. ARAG Rechtsbijstand, namens Buursink, Westerland
22. ARAG Rechtsbijstand, namens Gouda en Bosma, Hippolytushoef
23. ARAG Rechtsbijstand, namens Lansbergen en Tolhuis, Slootdorp
24. Familie Beneker, Den Oever
25. H.J. Boersen, namens R.G. Boersen-Lont, Hippolytushoef
26. Bouman, Den Oever
27. C. de Bruijn, Slootdorp
28. R. Buursink, Westerland
29. R. Buursink, Westerland
30. A.J. Polders, namens Buurtvereniging t'Aepelant, Den Oever
31. Familie Van Deutekom, Den Oever
32. A. Groeneweg, Slootdorp
33. M.S. Heyblok, Den Oever
34. v.o.f. M.S. Heyblok en Zonen, Den Oever
35. Ingenieursbureau Boorsma B.V., Drachten
36. A. Kamst, namens de Nederlandse Toer Fiets Unie (NTFU), Hippolytushoef
37. R.J.P. van Koningsbruggen, Den Oever
38. J.C. Koorn, Hippolytushoef
39. J.C. Koorn, Hippolytushoef
40. Maatschap J.C. en C.P. Koorn, Hippolytushoef
41. S.R. Kooy, Den Burg
42. K. Langereis, Westerland
43. R.S. Lont, Hippolytushoef
44. v.o.f. R.P. Rotgans en zonen, Hippolytushoef
45. J.F. Rotgans, namens v.o.f. R.P. Rotgans en zonen, Hippolytushoef
46. J.M. Slijkerman en L.B. Slijkerman, Westerland
47. A. Vijn, Slootdorp
48. J.J. de Vries, Slootdorp
49. J. Wierdsma, Hippolytushoef
50. Wierings Beraad (LTO Noord, Landschap Noord-Holland, Milieufederatie Noord-Holland, Stichting Landschapszorg Wieringen en inwoners van Wieringen, Wieringen
51. J.H. Zaal, Westerland
52. J.H. Zomerdijk, Den Oever
53. J.H. Zomerdijk, Den Oever
54. J. Zwaan, Den Oever
55. Kamer van Koophandel Noorwest-Holland, Alkmaar

**Toetsingsadvies over het milieueffectrapport
Wieringerrandmeer**

De gemeenten Wieringen en Wieringermeer, de provincie Noord-Holland en het consortium Lago Wirense willen een randmeer op de grens van Wieringen en Wieringermeer aanleggen en dat inrichten als natuur- en recreatiegebied. Ook willen zij ca. 2100 woningen realiseren.

ISBN: 978-90-421-2759-3